

Ismeretlen Dudlesz erdő

Csipkerózsika álmából ébredt fel a rendszerváltáskor a Dudlesz- erdő. Négy évtizedig szinte érinthetetlen területnek számított az osztrák határhoz simulva. Ezalatt jóból és rosszból egyaránt kijutott neki. A legrosszabb, hogy az ötvenes évek elején visszatérő rendszerességgel szovjet bombázók gyakorlatoztak itt. A bombatölcsérek és a szétrepült repeszdarabok kis területen máig őrzik a milicista örület emlékeit. A legjobb, hogy a világtól elzárt erdőben védett növényritkaságok, gazdag állatvilág húzódnak meg évtizedekig.

Csipkerózsika álmából ébredt fel a rendszerváltáskor a Dudlesz- erdő. Négy évtizedig szinte érinthetetlen területnek számított az osztrák határhoz simulva. Ezalatt jóból és rosszból egyaránt kijutott neki. A legrosszabb, hogy az ötvenes évek elején visszatérő rendszerességgel szovjet bombázók gyakorlatoztak itt. A bombatölcsérek és a szétrepült repeszdarabok kis területen máig őrzik a milicista örület emlékeit. A legjobb, hogy a világtól elzárt erdőben védett növényritkaságok, gazdag állatvilág húzódnak meg évtizedekig. Napjainkra azonban kinyitotta kapuit a Dudlesz is. A természetjárók elsőként a régi túrajelzéseket újították fel, táblákat helyeztek ki. Három évvel ezelőtt pedig a város és a Tanulmányi Erdőgazdaság Zrt. összefogásával újá építették és átadták rendeltetésének a Hubertusz – kilátót is. Ide azóta sokan eljönnek megcsodálni a pártalan kilátást. A közeli Ó –Hubertusz vadásztanya nyomokban megmaradt romjai azonban (A maga nemében az egyik legszebb építmény volt a II. világháborúig) még várnak a jobb sorsra, az estleges feltámadásra. Erre vezetett a hagyományos Máriacelli zarándokút, melyen még az 1940-es években zarándokok ezrei vonultak végig. Első állomásuk a Simon-kereszt volt. Itt a zarándokok megálltak annak idején egy rövid imára. Feltűnő a sok tölgyfa, cser, erdei és fekete fenyő. A legjellemzőbb volt itt valamikor a molyhos tölgy. Óriási példányai füves, legelő területet uraltak végig. Ezekből néhány több száz éves példány máig fenn maradt. Akad azonban ősbörökös rész is. Tudomásom szerint a város már nagyon korán megkezdte itt a tervszerű erdőgazdálkodást, hiszen 400 éven keresztül rabló gazdálkodás folyt a területen.

Firbás Oszkár 1955-ben így ír az Erdészeti Lapokban:

„A Dudlesz-erdő az elmúlt évszázadokban Klingebach községgel együtt egy bécsi, Weisbacher nevű családé volt. Sopron városa 1416-ban vette meg a területet a családtól a községgel együtt. A vételt Zsigmond magyar király rövideseri megerősítette. Az erdőt ettől fogva Sopron város polgársága közbirtokossággként használta. A gyakorlatban ez azt jelentette, hogy a város polgárai közül az, akinek fára volt szüksége, tetszése szerint vághatott – amennyi jólesett. Ennek természetesen súlyos következményei voltak, bár eleinte a kivágott fák tuskójáról fakadó sarj bizonyos mértékig biztosította az erdő fennmaradását. A rendszertelen és nagymértékű kitermeléssel párhuzamosan hatalmas arányú legeltetés is folyt a területen. Különösen Klingebach község parasztjai legeltettek mérték (nélkül). Ennek nyomai az ausztriai határ felé eső részen ma is fellelhetők: az állományok átlagos magassága 8 méter. A nagyarányú kitermelést ebből az időből fennmaradt több okirat bizonyítja. Ilyen például a győri püspök tiltakozó levele Sopron város tanácsához, melyben felszólítja a várost, hogy a soproniak azonnal szüntessék meg a tulajdonához tartozó területen a fa önkényes elvitelét. Elképzelhető, milyen mértékű volt a kitermelés, ha a városi erdő területén kívül, –• ahol a termelés megengedett volt, •– a szomszédos győri püspökség erdejéből is vágta fát a soproniak.

Az erdő altalaja összecementálódott konglomerátum, s mint ilyen homokos, kavicsos összetételű, a vizet egyáltalán nem tartja, azonnal áttereszi. Ez a réteg általában nyugatról keleti irányban lejt. Ausztriában, közvetlenül a határ közelében a felszínen is megtalálható, s ott jelenleg is nagyobb kiterjedésű silány legelő található. Hazánk területén a határ irányából a Rákos-patak irányába lejt ez a réteg. Az erdőiről Müller József Dániel városi mérnök 1818-ban térképet készített. A felírása szerint a térkép az állományok fekvését rögzíti Sopron szabad királyi város úgynevezett Dudlesz erdejében, melynek felmérését az említett városi mérnök 1818-ban készítette el. Ennek a térképnek részletes tanulmányozása sok értékes adatot szolgáltat. A térkép mintegy 1,5 méterszer 1,2 méteres nagyságú. A mérési pontokat kiemelkedő határiak szolgáltatták. A térkép két forrást jelez. Az egyik a Dudleszforrás – Dudlesz-bründl – a másik ettől délre a ma is meglévő kápolnánál volt. Más forrás, vagy vízfolyás, illetve nedvesebb terület már akkor sem volt a Dudleszben. A terület vizét elvezető Rákos patak völgyében jelez a térkép még egy Trink nevű forrást. Ma a Dudlesz forrás helyén kút van, melyben 13 méter mélyen van a víz színe, az ettől délre lévő másik volt forrás helyén ma teljesen kiszáradt kutat találni. A Trink nevű forrás a század elején még működött, ma már nem található. Ha a víz mennyiségét adatokkal nem is tudjuk összehasonlítani, kétségkívül megállapítható az utolsó időkben a víznívó süllyedése. A térképen található puszták számok a tengerszint feletti magasságot adják.

Értékes adatokat szolgáltat számunkra a térképen feltüntetett 403 fajel, melynek alapján bátran következtethetünk az akkori faállomány fafajaira. A jelmagyarázat szerint előfordult: Stieleichen – kocsányostölgy, Wechseleichen – vegyes tölgyes, Zerreichen – csertölgyek, Wildbirn – vadkörte, Wildapfel – vadalma, Silbervapeln – fehérnyárok, Fohren – fenyők, Zitterpappel – rezgőnyár, Wachholder – boróka, Birken – nyírek. A felsorolt fajok közül érdekes a kocsányos tölgy említése, mivel ezen a területen jelenleg kocsányos tölgy nem áll. Sajnos, a rendelkezésre álló adatokból minden kétséget kizáróan nem lehet megállapítani a valóságot. Ha valóban voltak jelen kocsányos tölgyek – még hozzá az állomány elég jelentős részét, a fajok alapján következtetve, mintegy 8 százalékát alkothatták – akkor ez magában véve is utal arra, hogy a terület vízellátottsága 150 évvel ezelőtt megfelelőbb volt. A valószínűbb azonban az, hogy kocsányos tölgyet említenek molyhos tölgyek helyett. Molyhos tölgyet a feljegyzések sehol sem említenek, pedig molyhos tölgyek már 1818-ban is állottak a területen, hiszen jelenleg is állnak 200–250 évesre becsült példányok. Ezt látszik alátámasztani az is, hogy a legnagyobb részét jelenleg is álló molyhos tölgyek helyén található a kocsányos tölgy jelzés. Szorosan kapcsolódik ehhez a problémához a „vegyestölgyes" elnevezés rejtelme. Kérdés, hogy miire vonatkozik az elnevezés? Ugyanis az

elegyes állományok jelzés helyett meglehet, hogy a térképkészítő a különböző fajok jelenlétét akarta ezzel jelezni. Ismereteink alapján ezen a területen őshonos a csertölgy, a kocsánytalantölgy és a molyhostölgy. Nem valószínű, hogy kocsányostölgy szerepelt volna itt…. A felsorolt fajok kivétel nélkül fényigényesek s nem véletlenül. Az 1416 óta folyó kíméletlen kitermelés, nagymértékű legeltetés megtette a magáét. Az árnyéktűrők kiszorultak és annyira elcsenevésztedtek, hogy azokat már gyomfának számíthatták. Ezért nem szerepelnek a felsorolt fajok között. Gyertyán azonban mindig lehetett és volt is a területen. …A legelső, 1788-ból való Dudlesz-térkép jelzi, hogy a területet 30 éves vágásfordulóban kezelték, s ennek megfelelően az erdő területét harminc részre osztották be. …Egy későbbi időpontban készült térkép, amelynek kelezési évét nem sikerült megállapítani, de az adatokból arra lehet következtetni, hogy valószínűleg az 1890-es évekből való, a Dudlesz erdőről, mint „Dudás” erdőreszről tesz említést. A térképen a volt városi legelőtől délre eső területre nagy piros nyomtatott betűkkel írták rá: „irtandó terület”. A térképen nem is találni mást, mint az elmúlt, vagy a jövőbe tarolásokra vonatkozó adatokat. Ez utóbbi térkép híven tükrözi azt a gondolkodási módot, ami a XIX. század utolsó évtizedeinek gazdálkodását jellemezte. A rendelkezésünkre álló adatok szerint a Dudlesz-erdő legnagyobb arányú kizsárolása ebben az időben érte el tetőfokát. Bizonyítja ezt az is, hogy csak olyan térképek maradtak ránk ebből a korból, amelyeken csak a vágások egymásutánja van feltüntetve. De vajon az erdőbirtokost érdekelhette-e más mint az, hogy mikor és mennyi jövedelemre számíthat. A város polgársága 1879-ben lemondott a szabad fahasználati jogáról. Ennek nyilvánvalóan nyomós okai lehettek. Az erdőben olyan silány minőségű és mennyiségű faanyag állhatott már, melyről való lemondás nem jelentett különösebb áldozathozatalt a város lakossága számára. A Dudlesz-erdő értéke tehát a minimumra csökkent. A térkép bizonyossága az ebben az időben uralkodó felfogásra, mely szerint nagykiterjedésű erdőrészt ítéltek halálra úgy véelve, hogy mezőgazdasági területként történő hasznosítása gyorsabb és nagyobb hasznot hoz. Arra nem gondolt senki sem, hogy- az említett kezelési formának esetleg talajszegényedés, vízhiány lesz a következménye. …Az elmondottakból látható, hogy a Dudlesz-erdőben több mint négy évszázadon keresztül kíméletlen kitermelés folyt. Területe 1818 óta 2490 hold és 1220 négyszögölről — 1679 hold és 1280 négyszögöltre csökkent. A nagyarányú legeltetés hatása természetesen nem maradhatott el. Az amúgy is vékony földréteg, melyben csakis megfelelő és gondosan végrehajtott erdőművelési eljárásokkal lehetett volna a talaj amúgyis rossz vízgazdálkodását ellensúlyozni és a megfelelő nedvességet fenntartani, annyira szárazzá vált, hogy az egész erdő területén nem találunk jelenleg egy forrást, egy vízfolyást, nedvesebb területet sem. A geológiai viszonyok következtében, továbbá a teljesen leromlott talaj állapotának megfelelően, a jelenleg lehulló csapadék legnagyobb része gyorsan eltávozik a mélyebb rétegekbe és a mélyen levő víz-záróréteg dőlésének megfelelően azonnal leadja vizét a Rákospatakknak.”

A Dudlesz egyébként valahol a hegyvidéki erdők és a Szárhalmi erdő között áll éghajlatában, növény és állatvilágában egyaránt. Vaddisznó, gímszarvas, dám és őz él errefelé nagyszámban. Télen Szent Margitbányáról (Sankt Margareten) muflonok vándorolnak át a zöldhatáron. Ritka és védett növényeket rejtegetnek a tisztások, mint amilyen az őszi kikerics, tavaszi hérics, fekete kökörccsin vagy kosborfélék. Szépséghibája az erdőnek, nincsen tó, patak, forrás sem. A vadak a Fertőhöz mennek oltani szomjukat, vagy az esőzések utáni pocsolyákban találnak vizet. De vannak itt Atlasz cédrusok is a Nyugat-Magyarországi Egyetem kísérleti telepén. Évekkel ezelőtt ültették ide a Franciaországból importált csemetéket. Azóta sokat fejlődtek, mediterrán jellegük ellenére az itteni teleket eddig kitűnően vészték át. Az egyik útbaigazító táblán barlang jelzését látni. A Dudlesz erdő mélyén az országhatártól nem messze egy fekete fenyő csoport aljában húzódik az Ottó és Ferenc ikerbarlang. A Ferencet Boros Ferenc kerületvezető erdésről, az Ottót pedig elődjéről Oláh Ottó bácsiról nevezték el, aki negyven évig szolgált itt töretlenül. Ma már a turista térképek is jelölik az ide vezető utat és a barlangokat. A Ferenc a nagyobb, legalább húsz-harminc méter mélyen húzódik a föld alá. Benne jéghideg levegő fogadja nyáron is a látogatót. Az Ottó kisebb, de Pannon-tenger hullámai által kivájt üregei látványosabbak, a homokkő falak izgalmas örvényekben kavarnak. Év milliók tengeri üledékét morzsolgathatjuk a kezünkben. Ki hitte volna, hogy igazi földtörténeti szenzáció van itt? A Sopronpusztához vezető úton kisebb magaslaton árvalányhajak találhatók, jelenlétük ugyancsak nagyon ritka Sopron környékén. Frank Norbert, a Nyugat —Magyarországi Egyetem Erdőművelési és Erdővédelmi Intézetének docense több évig kutatta a tájegység történetét. Az ő tanulmányaiban olvasható, hogy a Dudlesz név valószínűleg szláv, mégpedig szlovák eredetű és nem véletlenül tölgyet jelent.

Összeállította Kunz Zoltán nyomán Taschner Tamás